

[Schmidt.]

ikke saa alene for sig selv, men den staar i Sammenhæng med den Betragtningssmaade, som i vore Dage igen begynder at gøre sig gældende, naar man betragter Statens Form. Siden Reformationens Dage og særlig siden den franske Revolution er Staten stadig mere blevet den alt overvejende Samfundsform. Staten er den eneste Retskilde, Staten har Lov til at gribe ind i alt, Staten raader over alt. Enevælden er ganske vist blevet afløst af Demokratiet, men Demokratiet har revet Magten til sig, ligesom Enevælden havde gjort, kun at Magten den Gang laa i een Mands Haand, medens den nu ligger i Parlamentets Haand. Saadan har det ikke altid været. Der var en hel Del Omraader, Institutioner, aandelige Bevægelser eller sligt, der tidligere havde deres særlige Rettigheder. De havde deres bestemte, lovbeskyttede Omraader, og det var Staten, der beskyttede disse. Man behøver ikke at være blind for, at disse særlige Samfundsformer og Organer maaske ikke altid var saa forsvarligt indbygget i Statens Ramme, som man kunde ønske det i Statens Interesse, men ellers var det saaledes den Gang, at ved Siden af Staten laa en hel Del Livsomraader, indenfor hvilke der raadede Selvforvaltning.

Naar man læser Heedemann-Hespens Værk om Hertugdømmernes Historie, er det et meget interessant og broget Billede, man der faar af alle disse mange Ting, der fandtes ved Siden af Staten, og saa er det dog kun en lille Del af det, der fandtes i Middelalderen. Nu behøver man imidlertid ikke at se saadan paa Sagen, at den Tid var fuldkommen afsluttet, og at den Tanke nu først bryder igennem og melder sig paa ny, men der er jo en hel Del, der minder om disse Tider ogsaa i vore Dage. Naar man tænker paa Åndelsbevægelsen, naar man tænker paa Fagforeningerne, naar man tænker paa Arbejdsgivernes Sammenslutning, vil man se, at alle disse Sammenslutninger paa en Maade søger at danne en vis Modvægt mod Statens Magt. Selv om de i Regelen er Kamporganer, saa kunde man lige saa godt tænke sig en Udvikling i Retning af, at det blev samfundsbærende Støtter. Jeg mener, at Statskunsten burde arbejde hen i Retning af, at det kunde blive saaledes. Naar man tænker paa, at Staten ikke tidligere var saa udelukkende den, der beherskede og stiftede Ret overalt, den eneste Retskilde, men at der var mange selvforvaltende Institutioner ved Siden af Staten eller indbygget i Staten som Statens

Organer, saa ligger det Spørgsmaal jo nær, om det ikke var en Maade, som kunde anvendes paa de nationale Mindretal der, hvor et nationalt Mindretal kommer til at bo i en Stat af et andet nationalt Præg, og saadanne har vi mange af i Europa i vore Dage; der er mindst 30—40 Millioner Mennesker, der har det saadan.

Naar man stiller dette Spørgsmaal, bliver man snart klar over, at det har en forholdsvis kort Historie, thi først siden den franske Revolution er disse nationale Grupper kommet i Aktivitet. De har eksisteret før, men da har de ikke været aktive; omsider er de ogsaa blevet samfundsdannende, hvad de heller ikke var i Begyndelsen.

Det præger jo ogsaa Forholdet mellem Danmark og Tyskland i de sidste 100 Aar. Man kan gaa tilbage til 1830, og helt tydeligt blev det i 1848. Danmark fik den Gang Bugt med den nationale Frihedsbevægelse i Slesvig-Holsten, men da det prøvede paa Forvaltningens Omraade at tage Livet af disse nationale Bevægelser, havde Danmark ikke Held med sig. Og da Preussen eller Tyskland derefter blev Efterfølger, var de snart inde paa den samme Vej; det kulminerede i Köller-Politikken, og det ved ærede Medlemmer jo alle sammen, og jeg ved det ogsaa, for jeg var en Modstander af Köller-Politikken, at den havde lige saa lidt Held med sig.

I alle disse Tider var Skoleforvaltningen i Statens Magt, var en Del af Centralforvaltningen. Naar man gjorde visse Indrømmelser, saa gjorde man dem til den enkelte, f. Eks. hvad Religionsundervisningen angaar, men at se paa hele Folkegruppen som en Helhed laa slet ikke indenfor nogen Statsmands Synskreds den Gang. Det var Statsborgere som alle de andre, og derfor ordnede man Sagen inde fra Centralforvaltningen, og mere var der ikke ved det. Den Synsmaade, som vi vil have frem, og som ikke blot vi vil have frem, men som vil frem i vore Dage, er den, at en Folkedel er en Gruppe, er noget helt, som skal tages i Betragtning som Helhed. Denne Tanke, Tanken om nationalt Selvstyre for saadant et Mindretal, har først faaet Fart efter Krigen og staar, som jeg allerede har sagt, i Forbund med alle de andre Tanker, der ser kritisk paa Staten med dette Enevælde, den har, hvad der ikke er heldigt for forskellige Livsopgaver. Paa den anden Side er det saaledes, at hvor den Tanke faar Fart, der faar den ogsaa Modvind. Det plejer jo at være saaledes. Denne